

FSLENZKAR ÞJÓÐSÖGUR OG ÆVINTÝRI · I. GOÐFRÆDISÖGUR

KOLA Á KOLUGILI ☈ Kolugil heitir bær einn framarlega í Viðidal fyrir austan Viðidalsá. Þar bjó tröllkona ein sem Kola hét og dró bærinn nafn af henni. Fyrir neðan bæinn er dimmt og djúpt gil að Viðidalsá og foss einn í gljúfrinu svo hár að enginn lax fer yfir hann og því er engin veiði framar í ánni en í kerinu undir fossinum. Gilið er ekki afar breitt þó það muni ófært flestum mönnum nú yfir að stökkva, en fyrir vestan Viðidalsá að vestanverðu í gljúfrunum er enn kallað Kolu-sæng;¹⁾ það [er] sylla ein í vestra gljúfrinu nokkuð lægri en gilbrúnin og standa upp háir hamrastallar að framanverðu á syllunni til beggja hliða, en lægð er nokkur í milli hamrastallanna. Peir stallar segja menn að séu bríkurnar á rúminu, en þar sem syllan er lægst um miðjuna seildist Kola ofan úr rúminu á morgna er hún vaknaði, ofan í kerið undir fossinum og tók þar laxa og át á fastandi maga. Skammt frá Kolu-sæng er hola mikil í bergið að vestan, það er kallaður Koluketill. Átti hún að hafa soðið í honum laxinn sem hún veiddi í kerinu. Eggert Ólafsson segir að Tröllkonurúm skuli vera fimmtíð ánna langt og átta ánna breitt og má vel vera að það láti nærrí, en þó ætla ég það minnst tiltekið.

KOLURÚM OG KOLUHÖLL ☈ Skanomt frá bænum að Kolugili eru gljúfur mikil sem kölluð eru Kolugljúfur. Í gljúfrum þessum er sagt að búið hafi í fyrndinni kona ein stórvaxin er Kola hét og sem gljúfrin eru kennd við. Á vesturbakka gljúfranna er graslaut ein sem enn í dag er kölluð Kolurúm, og er sagt að Kola hafi haldið þar til á nóttunni þegar hún vildi sofa. Að framanverðu við lautina eða gljúframegin eru tveir þunnir klettastöplar sem kallaðir eru Bríkur, og skarði milli, en niður úr skarðinu er standberg ofan í Viðidalsá sem rennur eftir gljúfrunum. Þegar Kola vildi fá sér árbita er sagt hún hafi seilt niður úr skarðinu ofan í ána eftir laxi.

Heima við bæinn að Kolugili er hóll einn sem kallaður er Koluhól. Í hól þessum á Kola að vera heygð og hefir oft verið reynt að grafa í hólinn, en ætið verið hætt við því annaðhvort hefir Viðidalstungukirkja sýnt vera að brenna ellegar Viðidalsá renna upp á eyrarnar fyrir sunnan Kolugil og stefna á bæinn. Nú er komin skál ofan í hólinn að mestu kringlótt og er hún tveggja—þriggja álna að þvermáli.

KLEPPA TRÖLLKONA ☈ Tröllkona ein í fornöld hét Kleppa, blótkona mikil, og bjó hún á Kleppustöðum í Staðardal í Steingrímsfirði. Hinumegin árinnar í Staðardal átti hún hof mikið og er það nú eyðikot sem heitir Hofstaðir, en neðar í dalnum stóð kirkja kristinna manna í Kirkjutungnafjalli sem kallað er. Ár renna eftir Staðardalnum og falla saman neðan til við miðjan dalinn og var þar steinbogi yfir árnar.

Einn jólaaftan þegar fólk var við aftansöng kom Kleppa kerling neðan dalinn og ætl-
1) Tröllkonurúm, eftir Ferðabók Eggerts og Bjarna, Ryk 1943, II. bd., 85. bls.

3. TRÖLL • A. MEINGJÖRÐIR TRÖLLA OG FLEIRA

aði að kirkjunni; sjá menn þá til ferða kerlingar og er hún var komin á miðjan steinbogann hringdu menn klukkum öllum í kirkjunni. Varð þá kerlingu svo bilt við að hún spryrnti í sundur steinboganum þegar hún ætlaði að snúa til baka, og komst þannig nauðuglega í burtu.

Þegar fé hennar einhvörju sinni hafði bitið gras á Staðareyrum sem voru eign kirkjunnar varð kerlingu svo illt af mjólkinni að hún fékk mikla uppsölu af henni.

Kerling átti hest einn traustan er Flóki hét og sókti hún á hönum stórviði til hofs síns og bæjarhúsa norður í Trékyllisvík. Á þessum hesti sótti hún líka skreið vestur á Langadalsströnd yfir Steingrímsfjarðarheiði. Bjó hún þá til veg upp úr Staðardalnum upp á heiðina í átján sneiðingum upp tungur sem kallaðar eru Flókatungur, og herti þá svo mjög að hestinum með að draga grjót úr sneiðingunum að hesturinn drapst þar. Eftir þetta varð kerling að fara fótgangandi og fór hún oft eftir þetta norður í Trékyllisvík. Bjó þá Finnbogi hinn rammi þar norður og hafði reista kirkju á bæ sínum. Glettist þá Finnbogi oft við kerlinguna með því að hringja klukkum þegar hún ætlaði af stað úr víkinni með byrðar sínar, en henni varð þá ætíð svo hverft við þegar hún heyrði klukknahljóminn að hún kastaði byrðinni og stökk burtu. Varð svo um síðir fullur fjandskapur milli Finnboga og kerlingar; var það einhverju sinni að kerling af striði við Finnboga klippti gras allt af grundunum fyrir neðan Finnbogastaði og pissaði því líkt flóð ofan yfir allar mýrar í kringum bæ hans að þær eru ávallt blautar síðan. Loksins fórðu svo leikar með þeim Finnboga og Kleppu að hann sat fyrir henni og glimdu þau á flót einni nálægt bæ hans er síðan heitir Glímuflót, og gat Finnbogi fellt þar kerlingu og vann þar á henni. Lét hann síðan húskarla sína draga kerlingu upp í mýrarnar og verpa yfir hana haug mikinn sem enn heitir Kleppa.

KLEPPA Í KLEPPU

❖. Á milli Finnbogastaða og Bæjar hér í Trékyllisvík og þó nokkrum sunnar en Bær er hóll einn hér um bil hundrað faðmar ummáls og nokkuð hárr; umhverfis hólinn eru mýrar. Hóll þessi heitir Kleppa og á þar að vera mikil fé í hólnum. Það er sagt að hólinn heiti Kleppa eftir tröllskessu er Kleppa hét og hafði aðsetur sitt í hólnum og safnaði þangað fé miklu. Millum Finnbogastaða og Bæjar og fjallsins sem er spölkorn sunnanvert við þessa bæ eru mjög blautar mýrar svo varla er fært með hesta yfir þær, en norðanverðu við Finnbogastaði milli bæjarins og sjóar eru sléttar grundir mjög snöggvar og graslitlar. Ofan í hólinn sem áður er nefndur (Kleppu) eru smáholur hér og hvar.

Það er sagt að í fornöld hafi ungligar haft sér það til gamans að kasta steinum ofan í þessar smáholur á hólnum, en það voru gluggar á hibýlum Kleppu kerlingar. Reiddist kerling þá svo mjög að hún klippti gras allt af grundunum fyrir neðan Finnbogastaði svo þar gat aldrei upp frá því sprottið gras til neinna muna. Svo fór hún upp í fjallið fyrir ofan Finnbogastaði og pissaði því líkt flóð ofan yfir mýrarnar að þær eru ávallt

ÍSLENZKAR ÞJÓÐSÖGUR OG ÆVINTÝRI · I. GODFRÆÐISÖGUR

síðan svo blautar að mjög illt er að slá þær nema í perrisumrum, en mjög eru þær gras gefnar. Oft hafa menn ráðgjört að grafa í Kleppu til að ná þaðan fjármunum, en aldrei þorað það af ótta fyrir því að Kleppa kerling mundi þá að nýju gjöra vart við sig því nú hefur ekkert horið á henni langa lengi, en oft hefur þó sézt bláleitur logi upp af þessum hól eðs og þar sé fé í jörðu.

GRÁSTEINN ❁ Fyrir ofan Hvanneyri í Andakil er stór mýrarflói sem kallaður er Grásteinsflói af steini þeim er þar stendur í flóanum og heitir Grásteinn. En orsök sú að steinninn stendur þarna er sú að þegar skessan er bjó lengi í Skessuhorni í Skarðsheiði og elti Árna á Grund¹ atlaði að fyrifara Hvanneyrarkirkju er henni var svo illa við, þá tók hún stein þennan og sendi hann beint á kirkjuna, en dró ekki með hann og lenti þarna sem hann er enn.

**„SKO MINN GRÁA
DINGLUFÓT“** ❁ Einu sinni voru mörg börn heima á jólanótt, en fullorðna fólkid hafði farið til kirkju eins og siður var til forna. Börnum höfðu verið gefin kerti að kveikja á að gamni sínu og rauðir sokkar. Pau sátu nú öll á gólfina um kveldið og voru að skoða sokkana sína; þótti hvoru um sig sínir vera fallegastir. „Sko minn fót, sko minn fót!“ sögðu þau. Þá er sagt á glugganum: „Sko minn gráa dinglufót!“ Þá segir yngsta barnið sem var eins og á millum vita og ekki kunni að hræðast eins og hin: „Er þetta Jesús Kristur sem fæddist í nótt?“ Þá hvarf þetta af glugganum og bar ekki á því framar.

**SKESSAN í
SPARARFJALLI** ❁ Svo er sagt að á Kolfreyjustað byggi prestur sá er séra Sigurður het. Hann var maður snar og léttur á sér. Það er mælt að prestur hafi eitt sinn verið niður í svokallaðri Staðarhöfn og hafi hann verið að hirða um fisk, en sá orðrómur lék á að skessa ein byggi í Spararfjallinu² og þóttust menn verða varir við hana.

Séra Sigurður sér nú hvar skessan kemur og skilur hann að hún muni vilja ná sér og tekur til fóta og snýr til bæjar og rennur hún á eftir svo að hverki dró sundur né saman, þar til er gjögur eitt skerst inn í landið milli hafnar og bæjar, þá rennur prestur yfir gjörgið,³ en skessan sem var ólétt stendur við á barminum og segir: „Pungar gjörast nú barnamæðurnar,“ og varð hún að krækja upp fyrir, en það dró baggamuninn svo að prestur var kominn í kirkjuna þegar hún var komin á vegginn. Tekur þá prestur í klukkurnar og hringir, en skessan stendur við á kirkjugarðinum og segir: „Stattu aldrein, armur,“ og þykir sóknarbúum það hafa ræzt helzt til vel. En upp frá því varð enginn var við skessuna.

1) Sbr. I. bd., 145.—146. bls., en ekki er þess getið þar að bónindinn hafi heitið Árni. — 2) Spararfjall er fyrir vestan og ofan bæinn. [Hd.] — 3) Gjörgið er nú kallað Prestagjögur síðan. [Hd.]

ÍSLENZKAR ÞJÓÐSÖGUR OG ÆVINTÝRI · II. DRAUGASÖGUR

PENINGASTEINN Á GÁLGAFLÖT ❁ Fyrir innan Arnheiðarstaði í Fljótsdal stendur stór steinn á svonefndum Gálgaflöt, sem tekur nafn af þjófum er þar vórú eitt sinn tengdir. Undir þessum steini á að vera fólgin peningahálf-tunna, en enginn maður hefur enn vogað að grafa eftir henni fyrir þá sök að þrí loft-andar eiga að vera settir til að geyma hálfunnuna svo enginn maður geti notað sér hana.

KÁLFAR ❁ Maður hét Kálfar. Hann bjó á þeim bæ er að Krossnesi heitir; sá bær er í Trékyllisvík. Hann var forn í skapi og myrklyndur, auðugur að fé. Skömmu fyrir dauða sinn flutti hann gullkistur sínar upp á tinda þá er síðan eru við hann kenndir og kallaðir Kálfarstindar fyrir ofan Krossnesbæ í útnorður og mælti svo að enginn skyldi geta náð kistum sínum nema það sveinbarn er ekki væri skírt að kristnum sið, heldur væri jafnskjót eftir fæðinguna flutt út í Grímsey á Steingrímsfirði og lifði þar af mjólk brúnnar hryssu er flytja skyldi út í eyna jafnframt og sveininn.

ÞRÁNDARÞÚFA ❁ Á Þrándarstöðum í Eiðapingshá eru fyrir neðan hlaðvarpann þúfur nokkrar stærri en annars staðar í túninu; þó er ein hæst af öllum og er sagt að Þrándur sá er bærinn er við kenndur sé leiddur í þúfunni. Á hann þar að sitja á stóli með kistil í knjám sér fullan af fémunum. Ekki sjást nein merki til að í hana hafi verið grafið.

ÞÓRISHAUGUR ❁ Í Reynishverfi heitir ein jörð Þórisholt. Þar í túninu er lágor og kringlóttur hóll sem heitir Þórishaugur. Þar er sagt að sá Þórir sem bærinn er við kenndur sé heygður, og hefur þá haugur þessi mátt vera allmikill því hólli-nn er tuttugu og tveir faðmar ummáls; alsettur er hann utan með smáþúfum. Farnir eru viðirnir liklega að fúna því mjög er haugurinn orðinn lágor og talsverð lág ofan í miðjuna. Kona sem uppalin er í Þórisholti segir að lágin í kollinum á haug þessum hafi vaxið síðan hún var barn, og sá sem þar býr nú, gáfaður og eftirtakasamur maður, ber þetta ekki til baka.¹ Engin merki sjást til að haugur þessi hafi verið grafinn upp.

KÓRMAKSHAUGUR ❁ Í norðanverðu Melstaðarnesi eigi langt frá sjó stendur haug-ur einn sem kallaður er Kórmakshaugur.

Einu sinni tóku nokkrir menn sig til og fóru að grafa í hauginn. Grófu þeir þangað til þeir komu niður á kistu. Kistan var allstór og köparhringir í göflunum. Þeir grófu niður með kistunni og fundu kopar eða látúnsfat. Því næst reyndu þeir til að hefja kistuna upp úr haugnum, drógu reipi í annan gaflihringinn og létu einn manninn fara undir kistuna til að lyfta henni upp. En þegar kistan var nærri því komin upp úr haugnum

1) Í Þórisholti bjó 1863 Einar Jóhannsson, 68 ára.

ÍSLENZKAR PJÓÐSÖGUR OG ÆVINTÝRI • III. CALDRASÖGUR

GRÍMUR Á GJÖGRI ☈ Grímur hét maður; hann bjó að Gjögri í Trékyllirsvík. Hann var kallaður margkunnandi. Eitt vor legaðist sjómönum þar langt yfir þann tíma sem þeir vildu. Voru þeir orðnir nestislitlir, en hart var þá um bjargir norður þar. Óskuðu þeir sér oft að heim væru komnir. Einn af skipverjum hét Guðbrandur; hann var ungar og gleðimaður. Ekki skorti hann mat því ríkur var faðir hans, Hjálmar prestur til Tröllatungu. Ofst kom Grímur bóndi til Guðbrandar og gaf hann kalli oft bita hvað hann launaði með ýmsum frásögum, einkum hjátrúar og galdrar. Póttist bóndi fróður í því fremur öðrum og lætur sem ekki væri mikið að gefa þeim ferðaveður ef til nokkurs væri að vinna. Guðbrandur tekur þá upp krónu gamla og sauðarmagál og biður kall gjöra það hann kunni. „Og komi ég hingað að vori,“ kvað Guðbrandur, „skal ég borga þér betur ef við fáum leiði heim á morgun.“ Lofar Grímur að gjöra sem kunni, en ekki skuli þeir fara af stað fyrri hann segi þeim til morguninn eftir. Gengur nú bóndi til rúms og sefur vært að því er Guðbrandur hugði, en þeir vaka sjómennirnir og fara að bera á skip sitt því nokkuð lægði storminn um nöttina. Þegar þeir voru ferðbúnir gengur Guðbrandur að glugga sem bóndi svaf undir og biður hann klæðast og tala við sig. Gjörir hann so og lofar á ný að gefa þeim leiði. Fara þeir af stað og sjá það síðast til bóna að hann liggar berhofðaður á grúfu upp á búð þeirra. En logn fengu þeir til Bjarnarfjarðar, en þaðan lítt drægan storm til Húsavíkur sunnan Steingrimsfjarðar. Vorið eftir hittast þeir Guðbrandur og Grímur og sagði Grímur að sinn lærðomur hefði ekki dugað við vantrú Guðbrandar.

„SÁLINA FINN ÉG HVERGI“ ☈ Sr. Jón Jónsson sem var prestur í Nespingum undir Jökli frá því fyrir 1580 og til 1614 eða 15 og bjó á Fróðá var haldinn margvis og skrumlaus. Hann létt kunningja sinn einu sinni á sér merkja að hann mundi vita hvað sálum þeirra manna liði sem hann syngi yfir og hvort þær yrðu hólpnar eða ekki. Kunningi hans gat um þetta við kunningja sinn og þannig komst það á fleiri manna vitorð. Var nú mönnum hugur á að gera tilraun til að reyna vitru prestsins, en fengu ekki tækifæri til þess um hríð unz svo bar eitt sinn að að prestur fór norður í Eyjafjörð að hlutast til um arf og kvaðst mundu á burtu verða í mánuð. Á meðan hann var að heiman dó kerling ein í Stapatúni; menn tóku sig saman um að gjöra nú tilraunina, fólu lík kerlingar, en smiðuðu líkkistu handa henni og létu þar í skötu og fluttu til kirkju og grófu nokkuð seinna sjálfir yfirsöngslaust. Þetta bragð fór svo leynt að engir vissu nema þeir sem að stóðu. Prestur var skemur á burt en ætlað var og kom heim tveim dögum eftir grefruni þessa; var honum þá sagt frá láti kerlingar og greftruninni og kváðust hafa tekið þetta til bragðs því þeir hefðu ekki vænt svo brátt heimkomu hans. Hann fann ekki að greftruninni.

Kunningi hans sá er áður var nefndur bjó á Þæfustei ni og var með i þessum ráðum; hann kom að máli við prest á næsta messudegi á Ingjaldshóli hvað hann ætlaði um sálu

ÍSLENZKAR ÞJÓÐSÖGUR OG ÆVINTÝRI • III. GALDRASÖGUR

SNORRI SÆKIR Einhverju sinni um haust bar það til á Húsafelli að vantaði fé allt.
FÉ SITT Var þess leitað fyrst, en það fannst eigi. Prestur sagði að hætta skyldi leitinni því að féð mundi þar niðurkomið sem það væri eigi auð-fundið. Nokkru síðar lét síra Snorri söðla sér hest og reið af stað og stefndi austur til jöklas. Engan vildi hann hafa með sér. Hann var allan daginn á burtu, en um kveldið seint kom hann og var með féð allt með tólu. Fátt vildi hann segja af ferðum sínum, en ekki sagðist hann vilja ráða vini sínum að fara þangað og jafnvel ekki þótt óvinur sinn væri, en samt hefði farið svo á endanum að þeir hefðu skilið féð úr með sér og fylgt sér á leið með það. Héldu menn að hann hefði farið austur í jöklas þar sem heitir Jökulkrókur og mundi hafa fundið þar útilegumenn, en þeir hefðu mátt til að láta undan og láta laust féð.

SVEINN OG HALLDÓR Á FINNBOGASTÖÐUM

SVEINN Einu sinni bjó bóndi á Finnbogastöðum er Sveinn hét.¹ Hann var mikill aðburðamaður með margt og einkum refaveiði með boga. Fekk hann aldri minna en tíu á vetri, en oft meira. Einu sinni brást honum veiðin og var þó autt agnið á nóttu hvurri. Lagði þá Sveinn boga sinn í lækjarfljót eitt ekki mjög grunnt hjá túninu og sökkti boganum, en lét agnbitann fljóta. Að lokinni kvöldvöku vitjar hann um og er hann þá burt; þó hafði hann bundið fullan fjórðungsstein við bogastálið. Gengur þá Sveinn bóndi eftir slóð sem frá læknum lá og til þess er hann kemur að sokölluðum Kráksskerjum. Þar sér hann refinn eða þó heldur fjanda nokkurn í refsliki og dregur bogann og steininn. Nær hann þá í bogann, en skolli er þá venju meir hneigður til sjóar og vill á sund, en Sveinn heldur við. Gengur þóf þetta all-lengi og notar þó Sveinn bæði kallmennsku og sín fornu visindi. Að síðustu sigrast þessi óvinur. Ber bóndi heim veiðina, flær og hirðir belginn skolla, en ekki veiðir hann fleiri þann vetur. Um sumarið selur hann kaupmanni refstökuna, en áður þeir semdi um verð klæðist Sveinn henni og smeygir yfir höfuð sér; taka þá lappir til gólf, var þó Sveinn hár maður. Er það eftir Sveini haft að kaupmaður hafi gefið jafnmikið fyr[ir] þetta eina skinn sem önnur tíu; þar með kallaði hann þetta magnaðan ref af Ísfirðingum sem hafi öfundað veiði sína. Líka sagði hann underlega lausa húð refsins og nálega hvurgi fasta nema á löppum og trýni.

FISKAPJÓFURINN Það er önnur saga af Sveini að einn snauður maður og stelinn lagðist á fiskahjall hans og tók smátt fyrst, en er hann sá að bóndi gaf sig ekki að gjörðist hann stórtækari. Eina aðfaranótt sunnudags tók hann að stela úr hjallinum og batt nú stóran bagga, gengur af stað, en nú villist hann og veit ekki hvurt halda skal; líður nöttin, lýsir af degi. Sér þá bófinn mannaferð og vill hann ekki

1) P. e. Sveinn Alexiússon, sjá 488. bls. hér að framan.

3. EINSTAKIR GALDRAMENN · SVEINN OG HALLDÓR Á FINNBOGASTÖÐUM

verða fyrir þeim; gengur nú sem má, en þekkir ei að heldur hvar hann er. Fólk margt fór dag þennan til messu að Árnesi og sá manninn með fiskbagga vera að hlaupa kringum hjalla Sveins. Og eftir messu talar einhvur um þetta við Svein og gengur hann þá með nokkrum mönnum og hittir þjófsa, heilsar honum og segir: „Farðu nú heim til þín, með fiskinn, en hugsaðu ekki oftart að stela frá mér. Ég hef vitað allt um þitt athæfi, en þoldi það ekki lengur án þess þú fyndir sjálfur smán þína.“

HOLLENZKA DUGGAN ☈ Einu sinni sem oftart komu hafísar miklir so ekkert útlenzkt skip gat komið til Reykjafjarðar. En margt vantaði þá Víkurmann, þó mest tóbak. Var það einn messudag að Árnesi að lónaði lítt ísinn hið dýpra í flóann. Sást þá hollenzk dugga. Talaði þá margur illa til íssins og óskuðu skipinu til hafnar. Heyrir Sveinn það og segir hvað menn mundu til gefa að skipið væri til hafnar komið næsta dag og kváðust fátæklingar kaupa mundu dýrt ef gæti. Veður var sama um nöttina, en að morgni lá skipið fyrir attkeri á Norðurfirði. Sögðu skipverjar so frá að um kvöldið rifaði ísinn lítt so að þeir gátu beitt til Norðurfjarðar, en luktí jafnóðum og þeim gekk. Þökkuðu menn það brögðum Sveins því líka skorti hann tóbak.

SENDING ☈ Það er enn sagt að kvöld eitt kom Sveinn eftir vöku út með vinnumannini sinum og sá hann þá eldhnött einn ógurlegan, þó með sorta nokkrum, líða framan dalinn og stefna að þeim. Báðir sáu þeir hið sama. Segir þá Sveinn: „Varaðu framan dalinn og stefna að þeim. Báðir sáu þeir hið sama. Segir þá Sveinn: „Varaðu þig, lagsmaður, þér er ætlað.“ Og í því hneig maðurinn niður með froðufalli. Tekur Sveinn þá manninn og ber hann til baðstofu mál- og ráðlausen. Tók þá Sveinn bók eina undan kodda sínum og las yfir vinnumannini þulu nokkra, en so fljótt og óskiljanlega að fólk sem við var skildi ekkert orð. Alla nöttina vakti hann einn yfir honum, en um morguninn eftir var maðurinn heilbrigður.

HALLDÓR Á FINNBOGASTÖÐUM ☈ Halldór sá er þegar var getið¹ um var galdramaður mikill, og er saga sú er hér kemur til marks um það hversu hann var máttugur. Það var einhverju sinni þegar Halldór bjó á Finnboastöðum að stolið var fiski talsverðum úr hjalli hans; varð þá margrætt um hver mundi stolið hafa fiskinum, en Halldór létt fátt yfir. Svo stendur á að þegar fólk fer til kirkju að Árnesi liggar vegurinn mjög hjá fiskihjöllunum á Finnboastöðum. Það var einn sunnudagsmorgun þegar margt fólk fór um þennan veg til kirkjunnar að maður sá sem stolið hafði fiskinum gekk með fiskabaggann er hann stolið hafði, á bakinu í kringum hjallinn svo allir sáu hver maðurinn var, og fékkst hann ekki til að fara þaðan fyrr en Halldór kom og leyfði hönum að fara þaðan eftir það hann hafði gefið hönum nokkra ráðningu fyrir stuldinn. Vissu menn þá að þetta hafði verið af Halldórs völdum.

1) P. e. í sögunni *Draugurinn á Finnboastöðum*, 418. bls. hér að framan.

3. EINSTAKIR GALDRAMENN · JÓN PRESTUR GAMLI Á ÞÆFUSTEINI

Sagt er að sóknarmenn bæru brigður á sannsögli prests og heimtuðu að hann sýndi lönguna ella færí hann með markleysu; prestur svaraði fáu því hann vissi af fjölkynngi mundi viðhaft og þeir villa fyrir sér sem mest. Fór hann þá til með fóstursyni sínum eina nótt og vakti þar upp í þrem flokkum alla úr Ingjaldshólskirkjugarði; kom þá síðast upp draugur einn úr yzta horni garðsins, en aðrar sagnir segja að hann kæmi upp undan prédikunarstólnum [með bók] og rétti að presti, og sá prestur af henni hversu á stóð með lönguna; hann gat því sýnt hana þeim er í móti mæltu og sigraði hann mótsöðumenn sína þannig; en höfuðið af löngunni tóku galdramennir og höfðu það til mannskaðaveðra. Er mælt að þeir rifi það upp og sneru á þá leið sem þeir vildu að vindurinn kæmi frá, því jafnan stóð vindur í gin þess; er þá sagt að þeir sem glettust við hann flýðu allir burt af Sandi og þyrðu ekki að eiga undir tiltektum hans ef hann vildi hefna sín.

[530-31]

HJALLBJÓFURINN ❁ Sú er enn ein sögn frá Jóni presti að hann ætti hjalla fyrir ofan bæ þann er á Skarði heitir; sést þar enn merki þeirra. Kom hann einhverju sinni frá Fróðá, annari kirkjunni sem hann þjónaði, og reið um á Sveinsstöðum og var þar boðið inn; prestur kvaðst verða að flýta sér því sér væri grunsamt um hjallana og reið þangað snarlega; en þegar hann kom þar var maður við hjallinn og vildi komast inn til stulda, en þegar hann var að reyna til að stanga upp lásinн fyrir dyrunum festust hendur hans við lásinн og var hann þar fastur þangað til prestur kom, en þá losnaði hann, en það litla sem hann hafði stolið úti við gaf prestur honum og réði honum að leita ekki á sig né aðra til slikra félafanga, og er sagt hann hefði það að heil-ræði.

[531]

GALDRA-MANGA

HRAKNINGAR MÖNGU ❁ Það bar til í Trékyllisvík á Ströndum þegar prestur sá er Þorvarður hét Magnússon hélt Árnes að þar í kirkjunni undir tíðagjörð fengu sex eða sjö konur aðsvif eða öngvit með froðufalli svo menn urðu að bera þær allar úr kirkjunni; var almennt mælt að þetta væri af fjölkynngi og trúðu menn því. Ærsli þessi voru kennd konu þeirri eða mey sem Margrét hét Þórðardóttir; sumir segja að hún væri dóttir Þórðar þess er talinn var einhver hinn fjölkunnugasti maður á Ströndum; átti nú að taka hana og að líkendum brenna eins og siður var til um galdramenn, en hún gat strokið og duldist síðan á ýmsum stöðum. En sumarið 1656 á Öxarárhingi var hún ákærð fyrir galdur og strok; var því lýsing hennar rituð og er hún svolatandi: „Hún er á meðalvexti, ljósleit, kinnbeinahá, léttfær, skynsöm í máli, kveður nálega kvenna bezt.“

Enga vissu hafa menn um hvor Margrét dvaldi á flótta sínum, en sögn manna er það

ÍSLENZKAR ÞJÓÐSÖGUR OG ÆVINTÝRI • III. GALDRASÖGUR

að hún hafi verið mjög slungin og séð, og er það í frásögur fært að hún kæmi einhverju sinni á bónabæ einn, en ekki er þess getið hvar það hafi verið; kom hún sér þar inn hjá konunni og hélt hún Margrétu á laun við mann sinn um hrið; en svo bar við að maður nokkur þar nálægt átti um of vingott við konuna; var það einu sinni á túnaslætti að bóndi fór út snemma morguns til sláttar, en af því honum þótti kona sín fara of seint á fætur að skammta litla skattinn er siður var í þá daga fór hann heim að rúmi þeirra og ætlaði að vekja hana, en þá sýndist honum maður hjá henni í rúminu; hann talaði þó ekkert um, en gekk út aftur til sláttarins og hugði að tala um þetta síðar, en af því konan vissi að hann kom að rekkju þeirra klæddist hún skjótt, fann Margrétu og bað hana ráða; er þá sagt hún legði henni fyrir hversu hún skyldi fara að þegar hún bæri manni sínum litla skattinn; þess vegna létt hún two spæni í askinn og þegar hún kom til manns síns var hann styggur og þegar hann sá two spæni í askinum mælti hann: „Ég hef ekki two kjaftana.“ Hún mælti: „Gott gekk mér til, ég hugði að þú vildir bjóða henni að matast með þér er ég sá í slægjunni hjá þér í morgun.“ Hann kvað enga verið hafa. „Það getur vel verið,“ mælti hún, „því það er svo oft að hjónunum missýnist.“ Þá er mælt að bóndi héldi að svo mundi geta hafa farið fyrir sér um morguninn, og talaði hann því ekki meira um það svo ekki varð það að sundurlyndi.

En hvað síðan varð um Margrétu vita menn ekki þangað til hún flúði vestur á Snæfjallaströnd; dvaldi hún þar á þeim er á Bæjum heitir; er sagt að þar byggi ekkja ein ung, vel fjáreigandi; en sökum þess að maður einn úr Súgandafirði, sumir segja úr Arnarfirði, hafði beðið hennar, en hún synjað honum, sendi hann henni draug; átti hann að ónáða hana á hverri nött og kvelja. Hún átti þá aldrei fritt í rúmi sínu, en sökum þess að fjölkynngisorð var komið á Margrétu sagði hún henni frá vandræðum sínum; er þá sagt að Margrét fengi henni varnir nokkrar, en þegar það tjáði ekki og að engu minnkaði aðsóknin að ekkjunni tók Margrét það ráð að hún sjálf svaf fyrir framán ekkjuna, en þegar draugurinn kom að rekkjunni var eins og honum hnykti við þegar hann vissi Margrétu þar komna, en vildi þó að þeim; varpaði Margrét þá til hans linda sínum; greip hann þá enda hans, en sjálf hélt hún í annan; festist þá draugurinn við lindann. Þá fór Margrét á fætur og teymdi hann, þótt nauðugur væri, alla leið ofan til sjávar. Er þá sagt hún særði hann að fara til heimkynna sinna og hvyrfi hann við það í sjóinn. Urðu þá fiskimenn síðan varir við hann og kom hann stundum upp í selslíki; var hann auðþekktur á því að hann dró jafnan linda Margrétar; hann gerði oft busl mikið að þeim svo þeim lá við áföllum þangað til Margrét reri með þeim einn dag til fiskjar, og hafði hún þá ekki annað meðferðis en saur í kirnu eða koppi og skvetti hún honum á selinn þegar hann kom upp, og er það sögn að hann kæmi ekki upp framar né yrði að meini.

[531-3]

3. EINSTAKIR GALDRAMENN · GALDRA-MANGA

AF MÖNGU OG TÓMASI PRESTI

❀ Tómas hét prestur er þá hélt Stað á Snæfjöllum, næst eftir Jón prest Þorleifsson, föður Snæfjalladraugs, því enginn finnst þar prestur talinn milli þeirra. Tómas prestur átti fyrir fyrri konu Margrétu Gísladóttur, en fyrir seinni Galdra-Möngu, og er sú saga til þess sem hér segir þó nokkuð fari tvennum sögnum:

Eitt kvöld um hávetur var það að smalamaður prests hýsti féð í húsunum sem voru inn á túninu, og þegar hann var búinn að því ætlaði hann að strá heyi á jötur, en þegar hann kemur í heystæðuna við hæsta húsið verður hann var þess að þar í geilinni er eitt-hvað kvíkt fyrir. Spyr hann hver þar sé og fær það svar að það sé stúlkuskepna. Hann spyr hana að nafni og hvaðan hún sé aðkomin. Hún kvaðst heita Margrét og vera úr Aðalvík og hafa um daginn komið yfir Snæfjallaheiði og dregið sig hér inn. Manninum blöskraði að hún skyldi þann dag hafa komið yfir heiðina því moldkafald hafði verið allan daginn. Kennir hann mjög í brjósti um stúlkuaumingjann og býður henni að koma heim í bænn svo að henni verði hlynnt eftir þörfum. Hún kvaðst ekki mundi fara til bæjarins að sinni, en í fjárhúsunum vildi hún dvelja. Biður hún hann um að geta ekki um sig við neinn; hann lofar því og færir henni mat í húsið um kvöldið svo enginn vissi. Dvelur hún nú þannig á laun í húsinu í þrjá daga og þrjár nætur að hún vildi ekki koma til bæjarins og maðurinn færir henni af mat sínum. Kvaðst hún hljóta að vera þar þangað til hún gæti fengið að sjá prestinn áður en hann sæi sig.

Fjórða daginn fylgir smalamaður fé prests og stendur yfir því inn og upp í fjallinu; var veður fjúkandi og skuggalegt og vill prestur gæta út og sjá hvað manninum liði. Gengur hann því upp fyrir bænn og á litla hólflót fyrir sunnan lækinn. Gengur hann þar um gólf dálitra stund. Þar blöstu við honum dyr húss þess sem Margrét var í og sér hún hann nú þótt hann sæi hana ekki; ætlar hann að fara til bæjarins aftur, en getur ekki, og í enga átt aðra kemst hann nema beint á húsdýrnar. En þegar hann kemur að húsinu sér hann ókunnuga stúlku þar í húsdýrunum; lízt hoþum hún fögur og fellir brátt ósjálfráða elsku til hennar. Þau heilsast og talast við. Býður hann henni heim í bænn með sér og fer hún; en þegar að bænum kom vill hún ekki fara þar inn og biður hann að lofa sér í kirkjuna, og þegar þau koma þar vill hún hvergi vera nema í altarinu og létt hann það eftir henni. Biður hún hann um að geta ekki um sig við konu hans og heitir hann því. Liður nú svo vika að Margrét er í altarinu og prestur færir henni matinn. Veit enginn á bænum af henni nema presturinn. Þegar vikan er liðin biður Manga prestinn að lofa sér að sjá konu hans; hann lofar því og fær konu sinni eithvert erindi í kirkjuna. Þegar konan kemur í kirkjuna sér Manga hana úr altarinu. Konan gengur inn eftir gólfinu. En þegar hún kemur að kórdýrunum sér hún altarið opið og Möngu þar inni; bregður henni svo við sjón þessa að hún hnígur dauð niður. Varð öllum mikið um frá-fall konunnar því hún var valkvendi, en alla undraði hversu vel presturinn bar það. Þegar konan var dauð dró Manga sig í bænn og tók brátt við búsförráðum; leið ekki á löngu að hún þótti þar öllu spilla, bæði á heimilinu og um sóknina. Prestur unni henni

ÍSLENZKAR ÞJÓÐSÖGUR OG AEVINTÝRI • III. GALDRASÖGUR

mjög og er það sögn sumra að hann gengi að eiga hana og víst er það að hann átti barn með henni.

Nú vissu menn hvor Manga var niður komin og kom því galdramál hennar fyrir sumarið 1660 á alþingi og var henni dæmdur tylftareiður og skyldi hún þá sýkn ef hún kæmi honum fram innan tíu vikna, en sek að öðrum kosti. Tómas prestur hafði nú tekið að sér að verja mál Margrétar og það af kappi og þó viturlega. En af því létt Brynjólfur biskup dæma hann frá prestsskap og meðfram fyrir barngetnaðinn með henni; missti hann þannig Stað á Snæfjöllum og var hann veittur Hannesi presti Benediktssyni, norðlenzkum að ett; og segja sumir að Tómas fengi séra Hannes undireins og hann kom að Stað til að gefa sig saman við Möngu og að Manga hafi fyrst komið að máli við prest og talið honum hughvarf, því kvenna var hún sögð mælkust og að mörgu allkæn, en hversu sem það var telja ættartölur Möngu seinni konu Tómasar prests. Tvö hin næstu sumur eftir var henni enn dæmdur hinn sami tylftareiður á alþingi og ætla menn að hún hafi þá loksins unnið hann 1662 og frelsað með því. Svo er að sjá sem Tómas og Manga hafi verið saman níu eða tíu ár, en hann andaðist gamall 1670. En aðrar sagnir segja að Tómas prestur hafi eftir það hann átti hana kennt á klækjum hennar engu síður en aðrir og hafi svo lyktað eftir fá ár að fé hans hafi verið að þrotum komið og hann sjálfur í fyrirlitningu hjá öllum; einnig hafi þá verið hafin rannsókn um breytni Möngu og galdrakukl, og varð það þá bert að hún sökum galdra sinna hefði verið flæmd burt úr Aðalvík; var henni gefið það að sök að hún með göldrum hefði tælt prestinn og drepið konu hans, og margar aðrar sakir bárust að henni. Var hún dæmd frið- og líflaus og belgur dreginn á höfuð henni og hún flutt inn eftir Snæfjallaströnd og kæfð undir fossinum í Innri-Skarðsá.

[533-4]

LEIRULÆKJAR-FÚSI

FÚSI LIJÆR ÁRUM
HÖFUDFAT SITT

❀ Leirulækjar-Fúsi (Vigfús) var bæði fjölkunnugur og líka ákvæða- eða kraftaskáld. Einhvern tíma hitti kunningi Fúsa hann berhöfðaðan út í túni, en hvasst var svo hann undraði þetta og spurði því hann væri berhöfðaður, en Fúsi sagði að hann hefði léð árum sínum höfuðfat sitt til þess að leika sér að.

[Ný]

AF FÚSA OG SIGURÐI
DALASKÁLDI

❀ Á öndverðum dögum þeirra Fúsa og Sigurðar lá draugur einn á Hellisfitjum og hafði aðsetur sitt í Surtshelli. Var draugur þessi hinn rammasti óvættur og lagðist á ferðamenn, meiddi þá eða ærði, og sumum vann hann bana, og þótti ei fært að fara frá Kalmanstungu norður yfir heiði fyrir óvættinum af Hellisfitjum. Sáu menn að ekki mátti svo búið standa, en

3. TRÖLL · D. NÄTTTRÖLL

Pá segir stúkan:

„Stattu og vertu að steini,
en engum þó að meini,
ári minn, Kári, og korrið.“

Hvarf þá vætturinn af glugganum. En um morguninn þegar fólkið kom heim var kominn steinn mikill í bæjarsundið og stóð hann þar æ síðan. Sagði þá stúkan frá því er fyrir hana hafði borið um nöttina, og hafði það verið nätttröll sem á gluggann kom.

[208-9]

KARL OG KERLING

❀ Tvö tröll framan úr Breiðafjarðardölum tóku sig til eina nött og brugðu sér vestur yfir Breiðafjörð, vestur í Flateyjarlönd. Sóttu þau þangað ey eina sem þau ætluðu að gefa Snóksdalskirkju og fara með hana með sér suður í Snóksdalspolla; þeir eru fyrir norðan mynnið á Hörðudal í Breiðafjarðardölum, við Hvammsfjörð. Karlinn gekk á undan og teymdi eyna, en kerling rak á eftir. Nú segir ekki af ferðum þeirra fyrr en þau voru komin með eyna suður yfir Breiðafjörð og inn á Hvammsfjörð. En þegar þau voru komin með hana framundan Staðarfelli dagaði tröllin uppi svo eyjan varð kyrr í Staðarfellslöndum og er hún þar enn í dag og heitir Lambey. Karl og kerling urðu við það bæði að steindröngum, karlinn fyrir innan eyna því hann var á undan og er bilið svo lítið milli hans og eyjarinnar að þar má stiga á milli; karlinn er sjálfur hár og mjór steindrangi. Kerlingin varð að steindranga fyrir utan eyna og er hún lengra frá eynni en karlinn; hún er og nokkru lægri en hann, en góðum mun gildari. Drangar þessir heita enn Karl og Kerling. [209.10]

UPPTÖK

DRANGEYJAR

❀ Á fyrri dögum áttu nätttröll tvö heima í Hegranesi; var það karl og kerling; ekki fóru miklar sögur af þeim fyrr en þessi gjörðist. Það bar til eitt sinn að kýr þeirra varð yxna, en hvort sem það hefur verið af því að þau áttu eigi öðrum að skipa eða af hinu að þau trúðu sjálfum sér bezt fóru þau og leiddu sjálf kúna svo að hún skyldi ekki missa tíma. Karlinn teymdi hana, en kerling rak á eftir sem venja er til. Héldu þau svo með kúna út Hegranes og út á Skagafjörð góðan kipp. Þegar þau áttu enn eftir býsna spotta til þess að hálfna fjörðinn sáu þau að dagur ljómaði austan megin fjarðarins í fjallaskörðum og yfir fjallabrénum. En með því það er bráður bani nätttrölla ef þau dagar uppi varð þeim dagsbirtan að fjörlesti svo þau urðu sitt að hvorum steindranga, og eru það nú drangar þeir sem standa annar fyrir utan Drangey og er það karlinn, en hinn fyrir innan eyna og er það kerlingin; draga drangar þessir af því nafn og heita enn í dag Karl og Kerling. En úr kúnni varð eyjan sjálf og þótt þess sé ekki getið að kýrin hafi verið búin að taka við fangi í för karls og kerlingar hefur hún þó einatt orðið Skagfirðingum arðsöm vorbæra sem fyrr er sagt.

ÍSLENZKAR ÞJÓÐSÖGUR OG ÆVINTÝRI · I. GODFRÆÐISÖGUR

Það er eldgamall siður sem enn helzt við að allir þeir sem til Drangeyjar fara í fyrsta sinni á vorin heilsí henni og allt eins Kerlingu og Karli. Byrjar formaður það fyrstur á hverju skipi og segir: „Heil og sæl (eða happasæl), Drangey míð, og allir þínir fylgjarar; heil og sæl (eða happasæl), Kerling míð, og allir þínir fylgjarar; heill og sæll (eða happasæll), Karl minn, og allir þínir fylgjarar.“ Siðan hefur hver háseti á skipinu og eins þeir sem yfirskips eru allan himm sama formála. Þó það megi vel vera að þetta sé nú gjört meir af gamni en alvöru þykir þó mega ganga að því visu að slikt séu leifar af hinni fornu trú á landvætti Drangeyjar og siður þessi hafi haldizt frá aldaðli eða þá að minnsta kosti frá því er þar urðu slysfarirnar miklu sem fyrr er getið áður en Guðmundur biskup vígði eyna.

[210]

VESTMANNAEYJAR ❁ Sú sögn er og til um Vestmannaeyjar að tröll hafi átt að kasta þeim út á sjó þangað sem þær eru og það allt sunnan af Hellisheiði, en ókunnugt er mönnum um önnur atvik að því.

[210]

ILLÞURRKA ❁ Á skarðinu miðja vegu milli Skarðs og Búðardals er dys og varða er heitir Illþurrka og er þar dysjuð norn eður heiðin vond kona sem hat-aði söng og messu og er því dysjuð mitt á milli kirknanna í Skarði og Búðardal þar sem ekki heyrist klukknahlið frá hvörugri kirkjunni. Hver maður sem í fyrsta sinni ríður fram hjá Illþurrku á að kasta steini í dys hennar.

[211]

KARL OG KERLING ❁ Í Bæjarfellinu í Hítardal eru klettar tveir sem nefndir eru í HÍTARDAL Karl og Kerling og skammt þaðan heitir Tröllabekkur; þar áttu þau bæði að hafa setið. En á leiðinni yfir í fjallið sem þar er and-spænis á móti er sagt að þau Karl og Kerlingu hafi dagað uppi.

Eggert Ólafsson getur þess og, með dr. Maurer, í ferðabók sinni¹ að í kirkjuveggjum í Hítardal sé höggið grjót og á tveimur hornsteinunum að kórbaki séu tvær and-litsmyndir höggnar, önnur með hökuskegg, en hin skegglaus. Önnur myndin er sagt að sé mynd Bárðar Snæfellsáss, en hin Hítar tröllkonu sem dalurinn er kenndur við.

Ofar í Hítardal heitir Hítargröf og er það forn frásögn² að Hít hafi búið í Hundahelli sem enn er til þar í dalnum.

[211]

**PURÍÐUR
SUNDAYLLIR** ❁ Hólsá kemur upp í Tungudal í Bolungarvík, rennur skammt og kemur til sjóar í miðri víkinni. Efst í víkinni norðan við ána er Tunga, vel húsaður bær, sumir segja Þjóðólfstunga.

Puríður sundafyllir átti bróður þann er Þjóðólfur hét. Hann bað Puríði fá sér land í

1) Ferðabók Eggerts og Bjarna, Rv. 1943, I, 175. — 2) Ísl. s. III, 328—329.

Y K V A F
 L S Y N G
 allz godz v 3 A
 G V O F I Z
 T h R t o r
 re p o n e t e s t a u n

teikninn filgia þesu
kallamagnusar letri og
eru þau þetta sem sia ma

Karla-Magnúsar letur er þetta sem hér eftir fylgir,
hvert hann bar á brjóstum sér á móti sínum
óvinum.

En hver sem lætur þetta letur liggja í sínum
húsum, þá eru þau frí fyrir öllum bruna og illum
sendingum vondra manna.

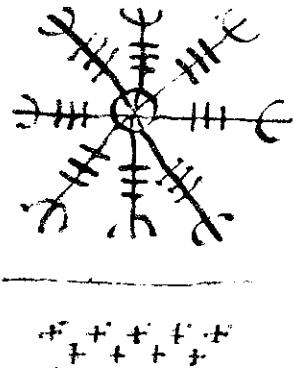
A D 3 D K F F
 Y M spávno fñ
 vñl dñxra D P
 D S ñn gñpñ hñ
 mñ oñ hñxta

Y K V A F
 L S Y N G
 allz godz v 3 A
 G V O F I Z
 T h R t o r
 re p o n e t e s t a u n

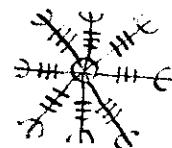
Teiknin fylgja þessu Karlamagnúsarletri, og eru
þau þetta sem sjá má:

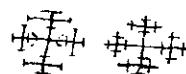
Æirz hialmur hann skal
gjorast a blíj og þrickia
J enni sier þa madur a uön a
ouin sijnunum ad hann mæti
honum og muntu hann fferuinna
(hann er so sem hier epter filger)

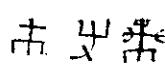
Ægis hjálmur. Hann skal gjörast á blý og þrykkja
í enni sér þá maður á von á óvin sínum, að hann
mæti honum. Og muntu hann yfirvinna. (Hann
er svo sem hér eftir fylgir):

Pessa eftir fylgjandi stafi skal maður á sér bera.
Þeir eru til varnar á móti illum sendingum vondra
manna.

Ber þessa eftir fylgjandi stafi á brjósti þér. Þeir
eiga við langsemi.

Námsmatseyðublöð

<p>Mat kennarans Nemandinn sem einstaklingur</p> <p>Nafn: _____ dags.: _____</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Altaf</th> <th>Oftast</th> <th>Stundum</th> <th>Aldrei</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Vinnur af áhuga og samviskusemi</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hefur hugmyndaflug og nýtir það</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Skipuleggur vinnuna</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kann að vinna með heimildir</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Vinnur sjálfstætt og fer eftir leiðbeiningum</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Tekur sjálfstæðar ákvardanir</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Lætur ekki deigan síga og lýkur verkefnum</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Þorir að taka áhættu</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Sýnir skapandi vinnubrögð</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Góður frágangur á verkefnum</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Gengur frá eftir sig</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei	Vinnur af áhuga og samviskusemi					Hefur hugmyndaflug og nýtir það					Skipuleggur vinnuna					Kann að vinna með heimildir					Vinnur sjálfstætt og fer eftir leiðbeiningum					Tekur sjálfstæðar ákvardanir					Lætur ekki deigan síga og lýkur verkefnum					Þorir að taka áhættu					Sýnir skapandi vinnubrögð					Góður frágangur á verkefnum					Gengur frá eftir sig					<p>Sjálfsmat Hópvinna</p> <p>Nafn: _____ dags.: _____</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Altaf</th> <th>Oftast</th> <th>Stundum</th> <th>Aldrei</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Vinn ég vel með öðrum?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Er ég tilbúinn/n til að vinna með öllum í hópnum?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hjálpa ég öðrum við að taka þátt í vinnunni?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Vinn ég alltaf með peim sama innan hópsins?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Get ég verið ósammála öðrum án þess að rifast?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Fer ég í sýlu ef mér mislíkar?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Get ég tekið gagnrýni og ráðgjöf hópfélaga minna?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Sprýr ég hópfélaga mína þegar ég er ekki við?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei	Vinn ég vel með öðrum?					Er ég tilbúinn/n til að vinna með öllum í hópnum?					Hjálpa ég öðrum við að taka þátt í vinnunni?					Vinn ég alltaf með peim sama innan hópsins?					Get ég verið ósammála öðrum án þess að rifast?					Fer ég í sýlu ef mér mislíkar?					Get ég tekið gagnrýni og ráðgjöf hópfélaga minna?					Sprýr ég hópfélaga mína þegar ég er ekki við?				
	Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei																																																																																																						
Vinnur af áhuga og samviskusemi																																																																																																										
Hefur hugmyndaflug og nýtir það																																																																																																										
Skipuleggur vinnuna																																																																																																										
Kann að vinna með heimildir																																																																																																										
Vinnur sjálfstætt og fer eftir leiðbeiningum																																																																																																										
Tekur sjálfstæðar ákvardanir																																																																																																										
Lætur ekki deigan síga og lýkur verkefnum																																																																																																										
Þorir að taka áhættu																																																																																																										
Sýnir skapandi vinnubrögð																																																																																																										
Góður frágangur á verkefnum																																																																																																										
Gengur frá eftir sig																																																																																																										
	Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei																																																																																																						
Vinn ég vel með öðrum?																																																																																																										
Er ég tilbúinn/n til að vinna með öllum í hópnum?																																																																																																										
Hjálpa ég öðrum við að taka þátt í vinnunni?																																																																																																										
Vinn ég alltaf með peim sama innan hópsins?																																																																																																										
Get ég verið ósammála öðrum án þess að rifast?																																																																																																										
Fer ég í sýlu ef mér mislíkar?																																																																																																										
Get ég tekið gagnrýni og ráðgjöf hópfélaga minna?																																																																																																										
Sprýr ég hópfélaga mína þegar ég er ekki við?																																																																																																										
<p>Nemandinn í hópnum</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Altaf</th> <th>Oftast</th> <th>Stundum</th> <th>Aldrei</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Vinnur vel með öðrum</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Treystir öðrum fyrir mikilvægum verkefnum</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hefur tilhneingingu til að stjórna öðrum, á jákvæðan hátt á neikvæðan hátt</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Lætur vel að stjórna</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Metur verk annarra af sanngirni</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Tekur vel gagnrýni á eigin verkum</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hlustar á skoðanir annarra og tekur tillit til peirra</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Kemur vinnunni yfir á aðra</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei	Vinnur vel með öðrum					Treystir öðrum fyrir mikilvægum verkefnum					Hefur tilhneingingu til að stjórna öðrum, á jákvæðan hátt á neikvæðan hátt					Lætur vel að stjórna					Metur verk annarra af sanngirni					Tekur vel gagnrýni á eigin verkum					Hlustar á skoðanir annarra og tekur tillit til peirra					Kemur vinnunni yfir á aðra					<p>Umræður</p> <table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse; text-align: center;"> <thead> <tr> <th></th> <th>Altaf</th> <th>Oftast</th> <th>Stundum</th> <th>Aldrei</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Kem ég með hugmyndir inn í hópinn?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Tek ég vel hugmyndum annarra og vinn með þær?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hlusta ég á það sem aðrir hafa fram að færa?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Get ég gagnrýnt aðra á sanngjarnan og hjálpsaman hátt?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Hvað var það mikilvægasta sem ég lagði af mörkum í þessari hópinnu?</td> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>		Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei	Kem ég með hugmyndir inn í hópinn?					Tek ég vel hugmyndum annarra og vinn með þær?					Hlusta ég á það sem aðrir hafa fram að færa?					Get ég gagnrýnt aðra á sanngjarnan og hjálpsaman hátt?					Hvað var það mikilvægasta sem ég lagði af mörkum í þessari hópinnu?																																		
	Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei																																																																																																						
Vinnur vel með öðrum																																																																																																										
Treystir öðrum fyrir mikilvægum verkefnum																																																																																																										
Hefur tilhneingingu til að stjórna öðrum, á jákvæðan hátt á neikvæðan hátt																																																																																																										
Lætur vel að stjórna																																																																																																										
Metur verk annarra af sanngirni																																																																																																										
Tekur vel gagnrýni á eigin verkum																																																																																																										
Hlustar á skoðanir annarra og tekur tillit til peirra																																																																																																										
Kemur vinnunni yfir á aðra																																																																																																										
	Altaf	Oftast	Stundum	Aldrei																																																																																																						
Kem ég með hugmyndir inn í hópinn?																																																																																																										
Tek ég vel hugmyndum annarra og vinn með þær?																																																																																																										
Hlusta ég á það sem aðrir hafa fram að færa?																																																																																																										
Get ég gagnrýnt aðra á sanngjarnan og hjálpsaman hátt?																																																																																																										
Hvað var það mikilvægasta sem ég lagði af mörkum í þessari hópinnu?																																																																																																										

Heimabyggðin - fyrr og nú matsblað kennara

HÓPUR:

VERKEFNI:

	Mjög gott	Gott	I lagi	Parf að bæta	Athuga- semdir
Rödd - lestur					
Raddirstyrkur					
Áherslur					
Lítur upp					
Framsetning					
Uppbygging					
Málfar					
Inntak					
Útskýringar					
Léttleiki					
Útlit verkefnis					
Líkamstjáning					
Svipbrigði					
Líkamsstaða					
Hreyfingar					
Framkoma - fas					
Öryggi					
Persónuáhrif					
Notkun hjálpartækja					
Myndvarpi					
Segulbandstæki					
Annað					

Mat á verkefni

Hvað fannst þér ganga vel hjá þér í Evrópuverkefninu?

Hvers vegna?

Hvað finnst þér að þú gætir gert betur?

Hvers vegna?

Annað sem þú vilt segja um þetta verkefni:

Heimabyggðin - fyrr og nú matsblað nemanda

Nafn: _____ dags.: _____

	Allt af	Venju- lega	Stundi- um	Aldrei	EKKI VISS
Ég hef gaman af að glíma við ný viðfangsefni					
Ég sækist eftir að vinna í hóp					
Ég vinn vel með öðrum					
Ég vinn vel ein(n)					
Ég deili hugmyndum mínum með öðrum					
Ég hlusta vel á aðra					
Ég er kurteis					
Ég reyni að hætta ekki fyrr en verkefninu er lokið					
Ég hef stjórn á skapi mínu þó ég sé ekki sammála					
Ég er ánægð(ur) með vinnu mína í hópnum					
Ég reyni að leggja eitthvað til málanna					
Ég reyni að taka tillit til annarra					
Samkomulagið í hópnum var mjög gott					
Allir í hópnum unnu jafn vel					
Ég var atvinnulaus					
Ég gerði eins vel og ég gat					
Ég gekk vel um					
Ég lagði mig fram við vinnu í hópnum					

EVROPA - MATSBLAÐ HÓPUR:

Fylgist vel með flutningi hópanna og merkið inn á þetta blað hvað ykkur finnst um hann. Metið einnig hvað ykkur finnst um verkefnin. Sýnið tillitssemi og kurteisi meðan á flutningi stendur og truslið ekki.

HÓPUR _____ Annað sem þið viljið nefna

Flutningur

- ágætt
- gott
- tækt
- slakt

Verkefnið

- falleg og mikil vinna
- þokkalega unnið
- lítið í það lagt